

Danuta Morańska

Kształtowanie motywacji do nauki w społeczeństwie informacyjnym - zarys problemu

Chowanna 2, 98-113

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„Chowanna”	Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego	Katowice 2007	R. L (LXIII)	T. 2 (29)	s. 98–113
------------	--	---------------	-----------------	--------------	-----------

Danuta MORAŃSKA

Kształtowanie motywacji do nauki w społeczeństwie informacyjnym – zarys problemu

Developing motivation to learn in the information society – an outline of the problem

Abstract: A constant knowledge growth, which results in the increase of the teaching material to be covered by learners in schools, overburdening them with school duties, causes a systematic decrease in their engagement, dissatisfaction, frustration, and loss of motivation to learn.

More importantly, the learners expect that schools prepare them for an individual learning in different fields, according to their individualised educational needs, rather than give them an opportunity to memorise a certain part of the material. Information technology can play a significant role here, however, its application to self-education is possible only when people have already created certain habits in terms of its appropriate usage as a tool of an intellectual human development.

Key words: motivation

Wstęp

Pobudzanie i wspieranie motywacji do nauki, wzbudzanie zainteresowania wiedzą, ciekawości świata, zaspokajanie potrzeby ciągłego rozwoju u dzieci i młodzieży – czy szkoła spełnia te zadania? Opinie na ten temat

są podzielone, od optymistycznych po skrajnie negatywne. Szkole stawia się zarzuty, że poprzez nie zawsze właściwe działania nauczycieli ogranicza się motywację uczniów, ukierunkowując ją na zdobywanie ocen, świadectw, zaliczanie sprawdzianów, egzaminów. Szkoła, której nie lubią uczniowie, w której nic się nie dzieje, a przecież świat wokół jest taki interesujący. Z coraz większym niepokojem obserwuje się też pojawiające się problemy wychowawcze.

Postęp technologiczny i związany z nim rozwój cywilizacyjny zmienia społeczeństwo. Stwarza zupełnie nowe warunki funkcjonowania, inne niż dotychczas znane. Czy edukacja daje szansę młodemu pokoleniu sprostać nowym wyzwaniom? Czy współczesna szkoła stwarza możliwość rozwoju i zdobywania wiedzy dla przyszłości, czy uczy uczenia się? Czy uczy ochrony przed nowymi zagrożeniami, które implikuje nowa cywilizacja? Te i inne pytania wywołują zatroskanie pedagogów i psychologów. Tymczasem czas biegnie, a młodzież ma tego świadomość. Czy zdążymy ich przygotować do radzenia sobie w nowej rzeczywistości? Czy jesteśmy w stanie ukształtować człowieka dla przyszłości, o otwartym umyśle, innego niż jego nauczyciele, którzy bardzo często powielają zapamiętane z własnej nauki szkolnej schematy, jakby nie zauważając upływu czasu. Problematyka ta jest niezwykle ważna, ponieważ współczesna specyfika funkcjonowania rynku pracy wymaga ciągłego dokształcania się, a ta umiejętność wymaga wysokiego poziomu motywacji. Zmiany w technologii i gospodarce powodują wzrost zapotrzebowania na pracowników potrafiących skutecznie tworzyć i wykorzystywać wiedzę, rozwiązywać problemy, podejmować decyzje, ciągle doskonalić swoje umiejętności i aktualizować wiedzę. Współczesna szkoła musi zatem nadążać za nowymi potrzebami społeczeństwa, dostosowując programy nauczania i metody kształcenia do nowych wymagań.

Motywacja i jej charakterystyka

W procesie samokształcenia podstawową rolę odgrywają procesy emocjonalno-motywacyjne. Stanowią one czynniki, które regulują procesy poznawcze człowieka, nadają kierunek podejmowanym działaniom, określają wysiłek włożony w realizację podjętego zadania oraz decydują o jego sprawności. „Motywacja to proces psychicznej regulacji, który wpływa na kształtowanie się ludzkich dążeń. Dążenia regulują czynności człowieka w taki sposób, by doprowadzały one do określonego, zgodnego z intencją wyniku czy celu.” (Reykowski, 1992, s. 113).

Aby można było mówić o występowaniu motywacji, muszą zostać spełnione następujące warunki:

- wystąpienie napięcia motywacyjnego (motywu), którym może być niezaspokojona potrzeba,
- oczekiwanie gratyfikacji, korzyści,
- prawdopodobieństwo osiągnięcia sukcesu (C i ż k o w i c z, 2003, s. 34–40).

W literaturze psychologicznej motywację dzieli się na:

1. Motywację wewnętrzną, która ma związek z czynnościami wykonanymi dla własnej satysfakcji z wykonania zadania, i która wynika z czynników osobistych takich, jak: zadowolenie, przyjemność, chęć poszerzenia wiedzy.

2. Motywację zewnętrzną, która wiąże się z zachowaniem występującym w wyniku działania czynników zewnętrznych, którymi mogą być np. oceny szkolne (D e m b o, 1997, s. 142).

Kluczowe znaczenie dla procesu kształcenia ma pobudzanie ciekawości uczniów, ponieważ to ona stanowi motywację wewnętrzną (D e m b o, 1997, s. 142). Ma ono miejsce wówczas, gdy nauczyciel nawiązuje do wiadomości poznanych przez ucznia wcześniej i kiedy przyswajanie informacji z jakiejś dziedziny wiąże się z przyjemnymi doznaniem. Ważnym czynnikiem mającym wpływ na podnoszenie motywacji jest atrakcyjność treści, metod i form uczenia się oraz przydatność poznawanej wiedzy. Zastosowanie technologii informacyjnej i nowoczesnych technik multimedialnych w szkole, oprócz niewątpliwej możliwości zaprezentowania wiedzy w sposób bardziej interesujący, pozwala nauczycielom na ujmowanie omawianych treści w sposób kompleksowy. Wielostronna analiza materiału nauczania oraz stosowanie aktywnych metod kształcenia umożliwia integrację poznawanych zagadnień. Przeprowadzanie porównań, analiz, syntez, ujmowanie jednych i tych samych treści w różnym kontekście – wszystkie te czynności są związane z organizacją procesu dydaktycznego i mają znaczenie dla wykształcenia umiejętności operowania nabytą wiedzą, wykształceniem umiejętności uczenia się i osiągnięciem aktywności twórczej.

Zdaniem psychologów, ciekawość człowieka pobudzana jest wtedy, gdy dowiadyuje się on czegoś, czego nie oczekiwał, kiedy jest czymś zaskakiwany. Sytuacja zaskoczenia implikuje pytania i wiąże się z chęcią pogłębienia wiedzy (W ł o d a r s k i, M a t c z a k, 1987, s. 106). Uważa się, że skutecznym sposobem wzbudzania zainteresowania jest powiązanie poznawanych treści kształcenia z sytuacjami realnego życia. Dzięki temu pobudzana jest ciekawość, sprzyjająca poszukiwaniu rozwiązań problemów. Multimedia dają w tym zakresie bardzo dużo możliwości, gdyż nie tylko mogą stanowić czynnik inspirujący do poszukiwań, ale również poprzez wizualizację, animację, symulacje wiążą poznawane treści z real-

nymi sytuacjami. Efektem zrozumienia problemu jest określenie ogólnych zależności, regulujących związki pomiędzy poznawanymi treściami. Ważne jest również, aby uczniowie interesowali się sytuacjami, w których mogliby się w przyszłości znaleźć.

U ucznia, który w dorosłym życiu będzie musiał wykazać się kreatywnością, zdolnością twórczego myślenia, umiejętnością podejmowania decyzji i rozwiązywania problemów, powinno zostać rozwinięte myślenie twórcze, które wiąże się ściśle z występowaniem silnej motywacji wewnętrznej. Bronisław Siemieniecki zwraca uwagę na fakt, że „myślenie to wiąże się zawsze z aktywnością intelektualną ucznia, a stąd już krok do powstawania nowych pomysłów i działań innowacyjnych” (Siemieniecki, 2002, s. 68).

Multimedia dzięki swoim właściwościom, przy zastosowaniu aktywnych metod uczenia się, stymulują procesy emocjonalno-motywacyjne. Technologia informacyjna i multimedia w dydaktyce powinny usprawniać aktywne działanie i pobudzać do aktywności intelektualnej (Siemieniecki, 2002, s. 68). Może się zdarzyć jednak, że przez ich niewłaściwe zastosowanie osiągnie się niezamierzony skutek w postaci ograniczenia aktywności intelektualnej i działaniaowej. Rozwój psychologii poznawczej znacznie przyczynił się do zrozumienia istoty pracy intelektualnej człowieka oraz roli środowiska wspomagającego procesy uczenia się, w którym poczesne miejsce zajmuje technologia informacyjna. Istnieje duża zgodność poglądów wśród pedagogów i psychologów, że zaawansowane umiejętności rozumienia, rozwiązywania problemów, podejmowania decyzji nie zależą od biernej recepcji faktów, ale od aktywnego przetwarzania informacji (Pachociński, 2002, s. 93)

Tezę tę potwierdzają badania prowadzone w zakresie psychologii poznawczej, których wynik wskazuje na potrzebę odejścia od nauczania na rzecz rozwoju procesów uczenia się (Pachociński, 2002, s. 73), dlatego wśród działań podejmowanych przez nauczyciela na rzecz rozwoju myślenia uczniów na szczególną uwagę zasługuje pobudzanie motywacji do nauki, ciekawości, rozbudzanie swobodnego „głodu wiedzy”. Oznacza to potrzebę rozwijania zainteresowań, stwarzanie atmosfery dla czerpania satysfakcji z odkrywania wiedzy, stawiania pytań, stawiania się kompetentnym (Siemieniecki, 2002, s. 72). Tak określone działania nauczyciela zmieniają rolę współczesnego pedagoga.

Podstawową rolą nauczyciela jest stwarzanie warunków do uczenia się, reagowanie na zgłaszane przez uczniów potrzeby a nie przekazywanie jedynie tego, co wiedzą nauczyciele. Nauczanie jest dziś sztuką uczenia dzieci, jak należy się samodzielnie uczyć (Dryden, Vos, 2003). Ważniejsza zatem od roli „źródła wiedzy” stała się funkcja wychowawcza nauczyciela, którego zadaniem jest wyposażenie ucznia w umiejętność ucze-

nia się, poruszania się po świecie wiedzy, samodzielnego zaspokajania potrzeby edukacyjnej, korzystanie z możliwości stwarzanych przez nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne i multimedia. Oczekuje się, że nauczyciel powinien być mentorem, przewodnikiem, organizatorem środowiska edukacyjnego uczniów. Nauczyciel powinien odgrywać rolę przewodnika, organizatora procesu uczenia się uczniów we współczesnym środowisku edukacyjnym, w którym funkcjonujemy. Ta nowa jakość w rzeczywistości szkolnej stała się podstawą fundamentalnych zmian we współczesnej szkole.

Czynniki wpływające na uczenie się jednostki

Na proces uczenia się człowieka wpływa wiele czynników, wśród których badacze wymieniają zainteresowania, nastawienia, styl poznawczy, poziom aspiracji (Włodarski, Matczak, 1987). Analiza wpływu tych czynników na podejmowanie przez ucznia czynności poznawczych pozwala na zrozumienie istoty problemu motywacji wewnętrznej, tak ważnego w procesie uczenia się. Według psychologów, zainteresowania „przejawiają się w wybiórczym spostrzeganiu pewnych fragmentów rzeczywistości z pominięciem innych, w koncentrowaniu na nich uwagi, w gotowości zajmowania się określonym przedmiotem i w podejmowaniu działań ukierunkowanych na określony cel.” (Włodarski, Matczak, 1987, s. 106). Zainteresowania wynikają z chęci zaspokajania różnych potrzeb uczącego się. Zalicza się do nich również potrzeby poznawcze, skłaniające do poszukiwania informacji związanej z wybraną dziedziną wiedzy dla zaspokojenia własnej ciekawości. Na uwagę zasługuje również wybiórczość spostrzeżeń, która polega na zróżnicowanym zapamiętywaniu przez człowieka informacji. Treści związane z zainteresowaniami są lepiej zapamiętywane i rozumiane niż pozostałe. Spostrzeganie z kolei zapoczątkowuje uczenie się i w dużym stopniu wpływa na efekty kształcenia.

Znaczenie zainteresowań w uczeniu się jest zagadnieniem bardzo złożonym. Zainteresowania wpływają zarówno na spostrzeganie, jak i na następujące po nim działanie. Mogą również powodować podejmowanie czynności, które zostały zainspirowane sytuacjami środowiskowymi, np. sytuacją stworzoną przez nauczyciela na lekcji, ale podejmowane działania mogą również wynikać z własnej inicjatywy ucznia (Włodarski, Matczak, 1987, s. 106). Zależność ta ma duże znaczenie dla organizacji procesu uczenia się.

Kolejnym czynnikiem wpływającym na uczenie się jednostki są nastawienia. Na nastawienie uczniów ma wpływ m.in. atrakcyjność poznawanych treści kształcenia, mierzona ich przydatnością w życiu, możliwość osiągnięcia sukcesu w postaci rozwiązania nurtującego problemu, relacje interpersonalne zachodzące w otoczeniu ucznia oraz aktywność w procesie poznania. Istnieje związek między nastawieniem z aktualnie wykonywanymi czynnościami o charakterze poznawczym. Podobnie jak w przypadku zainteresowań nastawienia wywołują określone działania, które człowiek realizuje i które w konsekwencji powodują nabywanie kompetencji.

Spśród czynników wpływających na skuteczność uczenia się należy wymienić również zrozumienie, które w wypadku człowieka ma bardzo duży wpływ na łatwość uczenia się i zapamiętywania oraz decyduje o trwałości i operatywności nabywanej wiedzy. Brak zrozumienia informacji uniemożliwia sprawne posługiwanie się nimi i powoduje zazwyczaj szybkie zapominanie (Włodarski, Matczak, 1987, s. 106).

O ile pewne nastawienia i zainteresowania odnoszą się do przyswajanych treści, o tyle styl poznawczy stanowi indywidualną cechę każdego człowieka. Scharakteryzowanie poszczególnych stylów poznawczych uczniów stanowi dla nauczycieli trudne zadanie ze względu na indywidualne cechy każdego uczącego się, jego dotychczasowe doświadczenia, ujawniane preferencje, przedmiot nauczania, etap kształcenia czy cel, do którego uczeń zmierza. Cechą charakteryzującą styl poznawczy jest również charakterystyka środowiska, w którym człowiek najchętniej podejmuje działalność poznawczą, z uwzględnieniem środowiska multimedialnego nieodłącznie związanego z funkcjonowaniem współczesnego pokolenia.

Poziom aspiracji człowieka ma związek z zamierzonymi osiągnięciami. Analizując czynniki związane z uczeniem się, przez aspiracje należy rozumieć to, co człowiek chciałby osiągnąć w wyniku uczenia się (Włodarski, Matczak, 1987). Z dydaktycznego punktu widzenia interesująca jest zależność pomiędzy poziomem aspiracji a rezultatami uczenia się. Zaobserwowano, że im wyższy poziom aspiracji, tym można więcej oczekiwać od ucznia. Z kolei niższy poziom aspiracji sprawia, że uczeń nie realizuje swoich możliwości rozwojowych. Aspiracje mogą ulec modyfikacji pod wpływem działań nauczyciela. Przedstawienie uczniom przydatności poznawanej wiedzy w kontekście rozwoju społeczeństwa, perspektyw, oczekiwanych kompetencji, wskazanie możliwości uzyskania tych kompetencji przy uwzględnieniu indywidualnych cech ucznia, stworzenie warunków do rozwoju uzdolnień, pozwala na podwyższenie aspiracji. Jeżeli nauczyciel uwzględni zależność pomiędzy poziomem aspiracji ucznia i rezultatami uczenia się, może przyczynić się do podwyższe-

nia skuteczności oddziaływań pedagogicznych (Włodarski, Matczak, 1987).

Z aspiracjami wiąże się inny czynnik, który z pewnością wywiera wpływ na proces uczenia się. Jest nim tożsamość ucznia, która określa poziom samooceny w odniesieniu do posiadanych możliwości. Wpływa ona na postępy w uczeniu się. Brak wiary we własne możliwości skutecznie obniża poziom aspiracji. Budzenie wiary we własne siły, możliwość samodzielnego działania, poszerzające się kompetencje, mogą wpłynąć regulująco na poziom aspiracji ucznia.

Na proces uczenia się wpływa również poziom interakcji uczącego się z otoczeniem, ponieważ ludzie przejmują od innych olbrzymią liczbę informacji, umożliwiając interakcję intelektualną i wyrażanie zaangażowania, np. w sytuacji wspólnej pracy w społecznościach osób uczących się. Nowoczesne rozwiązania technologiczne znacznie usprawniły proces komunikowania się ludzi, wspomagając nauczyciela i ucznia w procesie kształcenia. Swobodna wymiana poglądów, dyskusja nad rozwiązaniem problemu, szybki kontakt z nauczycielem lub innymi uczestnikami procesu kształcenia w trybie synchronicznym i asynchronicznym to atuty, których współczesny pedagog nie może pominąć.

Bardzo ważną rolę w budzeniu motywacji jest możliwość decydowania ucznia o sobie, która ma związek z odpowiedzialnością za podejmowane działania, decydowaniem o przebiegu uczenia się. Jeśli uczniowie będą mieli wpływ na to, co się dzieje w klasie szkolnej, na lekcji, w trakcie uczenia się, mogą być lepiej zmotywowani do pracy. „[...] młodzi ludzie zdobywają informacje i uczą się. Chcą mieć łatwy dostęp do wiedzy, pracować nad nią, prowadzić intelektualną grę, a nie napełniać swoją głowę materiałem pamięciowym w statycznej postaci i odtwarzać go na podany sygnał” (Pachociński, 2002, s. 74). Uczniowie chcieliby kontrolować i decydować o przebiegu swojego uczenia się. Chętnie korzystają z możliwości dostępu do wiedzy, które się pojawiły w związku z rozwojem technologii informacyjnej i sieci rozległej i z tej umiejętności chcieliby korzystać także w szkole, konstruując swoją wiedzę pod czujnym okiem i opieką nauczyciela. Potrzeba współdecydowania jest jedną z podstawowych potrzeb uczących się, dość rzadko respektowaną we współczesnej szkole.

Badania prowadzone przez autorkę wśród nauczycieli wskazują na dostrzeganie roli technologii informacyjnej, jaką może ona odegrać w procesie nauczania. Istnieje ciągła potrzeba określenia relacji pomiędzy uwzględnianiem przez nauczycieli w czasie organizacji kształcenia czynników mających wpływ na uczenie się a poziomem motywacji uczniów do nauki, w kontekście psychologii kształcenia, psychologii poznawczej. Ważne jest również ustalenie roli i miejsca, jakie w podejmowanych przez nauczycieli i uczniów działaniach zajmują technologie informacyjne, które

z coraz większą siłą dokonują zmian w środowisku funkcjonowania współczesnego człowieka, niezależnie od jego wieku i doświadczenia.

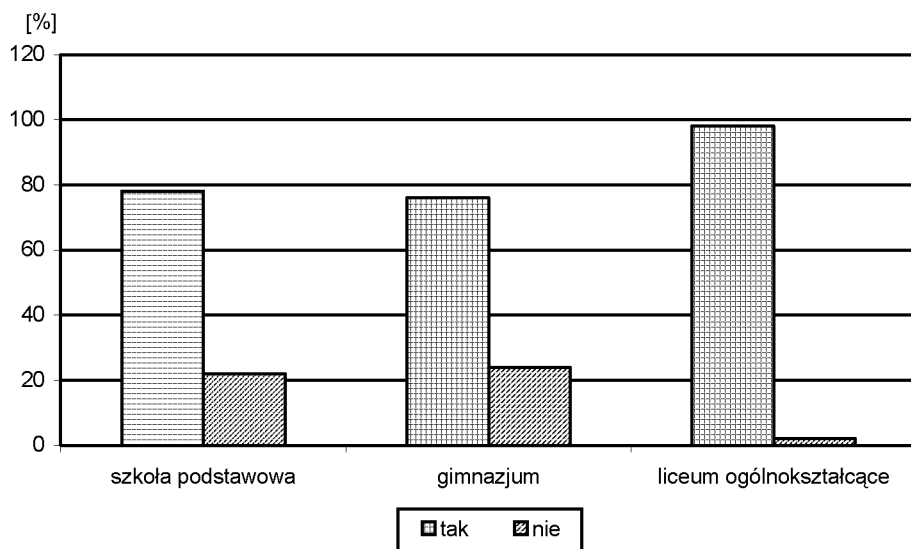
Wyniki badań świadczą o dużej wiedzy nauczycieli dotyczącej wpływu komputera na funkcjonowanie dzieci i młodzieży. Należy zauważyć, że sama świadomość problemu nie zawsze przekłada się na podejmowane przez nauczyciela działania. Zależności te stanowią inspirację dla autorki do prowadzenia badań pedagogicznych.

Rola technologii informacyjnej w funkcjonowaniu uczniów – badania pilotażowe

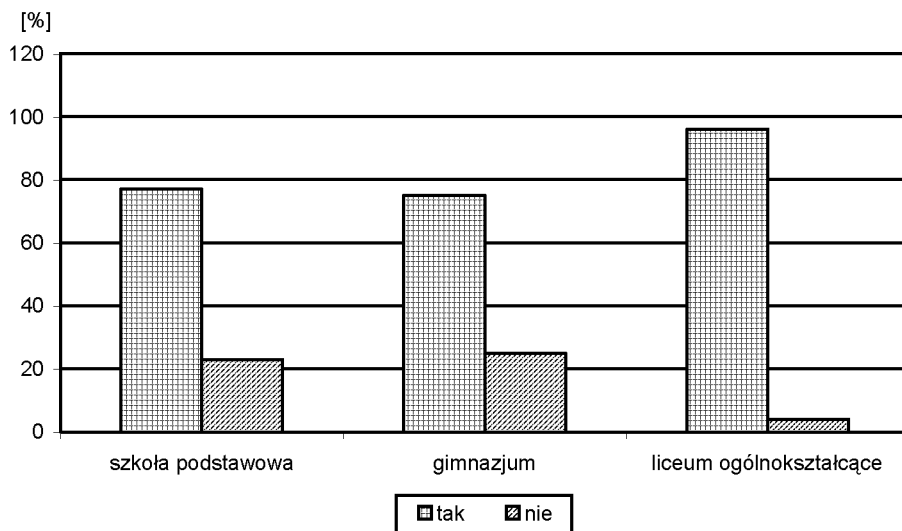
Technologia znacznie zmieniła życie ludzi w miejscu pracy i w miejscu zamieszkania współczesnego człowieka. Rodzice i uczniowie oczekują, że podobne zmiany nastąpią również w szkole. Nie można dłużej pomijać faktu dorastania obecnego młodego pokolenia w otoczeniu technologii informacyjnej i multimediiów oraz wpływu, jaki wywiera na sposób uczenia się.

Aby określić wpływ technologii informacyjnej na funkcjonowanie dzieci i młodzieży, przeprowadzono badania pilotażowe wśród uczniów szkoły ponadgimnazjalnej, w gimnazjach i szkołach podstawowych. Badaniom poddano grupę 100 uczniów liceum ogólnokształcącego, 99 gimnazjalistów i 234 uczniów szkoły podstawowej na terenie Śląska.

Podstawowym warunkiem określającym rolę technologii informacyjnej w funkcjonowaniu uczniów jest posiadanie dostępu do komputera. Z badań wynika, że zdecydowana większość badanych uczniów ma swobodny dostęp do komputera w domu. Taki stan rzeczy wynika z kilku przyczyn. Po pierwsze, realizacja edukacji informatycznej w szkole oraz potrzeba korzystania z Internetu spowodowały znaczny wzrost zainteresowania rodziców zakupem tego urządzenia jako pomocy naukowej, wiążąc posiadanie przez dziecko dostępu do komputera z osiągnięciami szkolnymi. Na podjęcie tej decyzji duży wpływ wywiera również młodzież, jednoznacznie określając swoje potrzeby. Podobną tendencję obserwuje się również w badaniach dostępu do Internetu. Uzyskane wyniki mogą mieć związek z wyborem terenu badań, na którym prowadzone były badania (duża aglomeracja miejska). Można przypuszczać, że na ich kształt duży wpływ ma możliwość korzystania z usług wielu usługodawców internetowych, upowszechnienie się dostępu do Internetu, wzrost kompetencji informatycznych obywateli, potrzeby dorosłych wywołane informatyzacją stanowisk pracy.

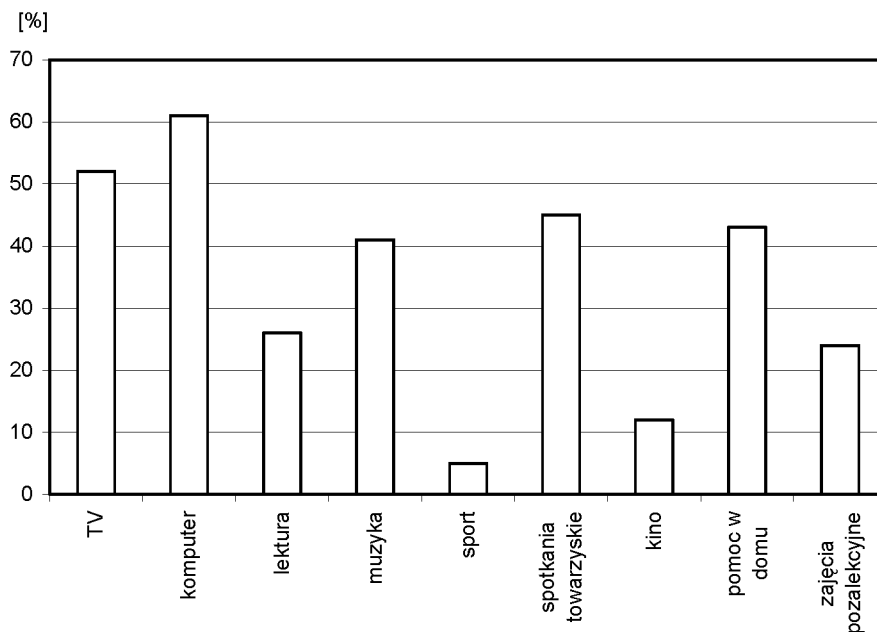
Wykres 1. Korzystanie z komputera w domu przez uczniów

Wykres 2. Korzystanie z Internetu w domu przez uczniów

Z przedstawionych danych można wywnioskować, że w ostatnim czasie posiadanie komputera podłączonego do Internetu stało się powszechne. Mając dostęp do nowoczesnych technologii, współczesne dzieci i młodzież niezwykle szybko uczą się wykorzystania wszystkich urządzeń technicznych, które ułatwiają im funkcjonowanie, służą zaspokajaniu potrzeby informacyjnej, przyspieszają komunikację.

Z badań wynika również, że uczniowie spędzają przy komputerze podłączonym do Internetu większość wolnego czasu. Komputer podłączony do sieci zajmuje wiodące miejsce w budżecie wolnego czasu uczniów, zastępując często bezpośredni kontakt z rodzicami i rówieśnikami.

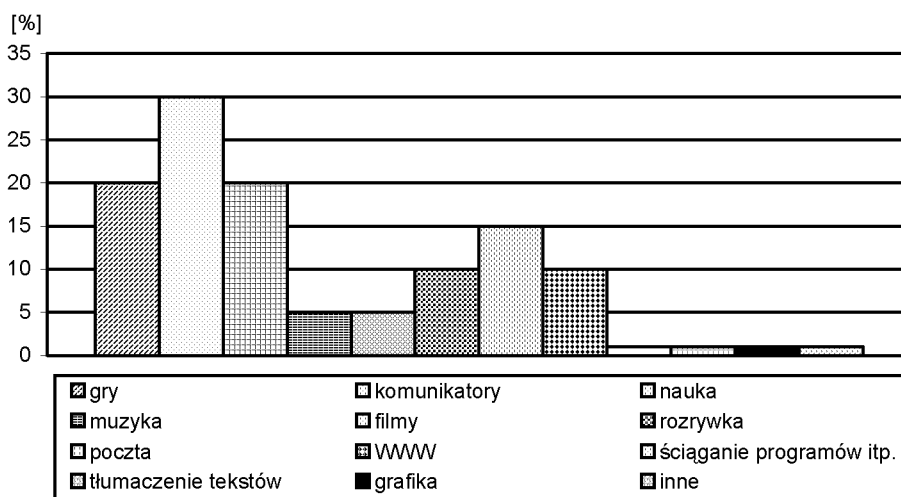

Wykres 3. Formy spędzania wolnego czasu przez uczniów

Następuje systematyczne wypieranie innych form spędzania wolnego czasu przez komputer podłączony do sieci. Głównym powodem występowania tego zjawiska jest jego atrakcyjność, wielofunkcyjność, interaktywność i multimedialność urządzeń technologii informacyjnej. Badani szczególnie podkreślali możliwość samodzielnego podejmowania decyzji w trakcie korzystania z komputera.

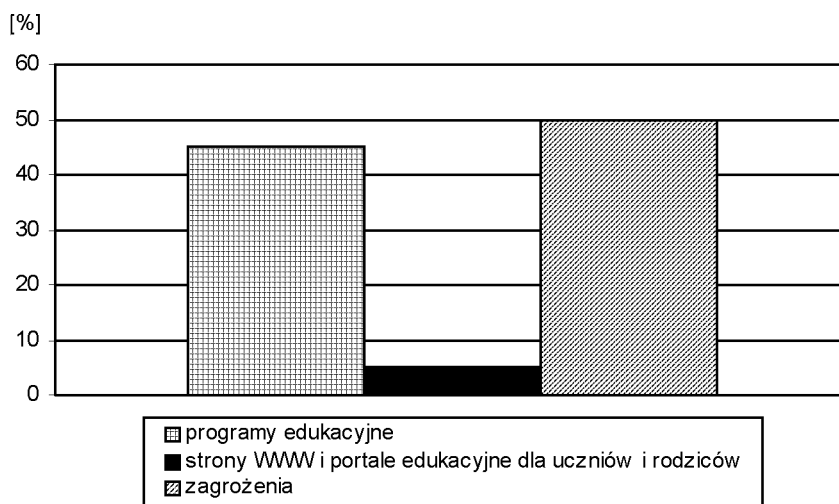
Uzyskane wyniki określają preferencje użytkowników komputerów, związane z wyborem usług internetowych. Największym powodzeniem cieszą się komunikatory internetowe, stwarzają bowiem uczniom warunki do nawiązywania znajomości z osobami o podobnych zainteresowaniach, znajdujących się nawet w dużym oddaleniu. Dzięki komunikatorom możliwe jest rozwiązywanie problemów, korzystanie z pomocy rówieśników, np. w sytuacji nieobecności na zajęciach szkolnych. Technologia informacyjna stwarza wysoki poziom interakcji. Ta grupa usług zdominowała czas spędzany przez uczniów przy komputerze. Dużą ilość czasu młodzież poświęca grom komputerowym, coraz częściej także uczniowie wykorzystują komputer do nauki. W grupie programów o charakterze

edukacyjnym znalazły się encyklopedie multimedialne, leksykony, słowniki, strony WWW, rzadziej komputerowe programy edukacyjne.

Wykres 4. Najczęściej wykorzystywane przez uczniów usługi internetowe

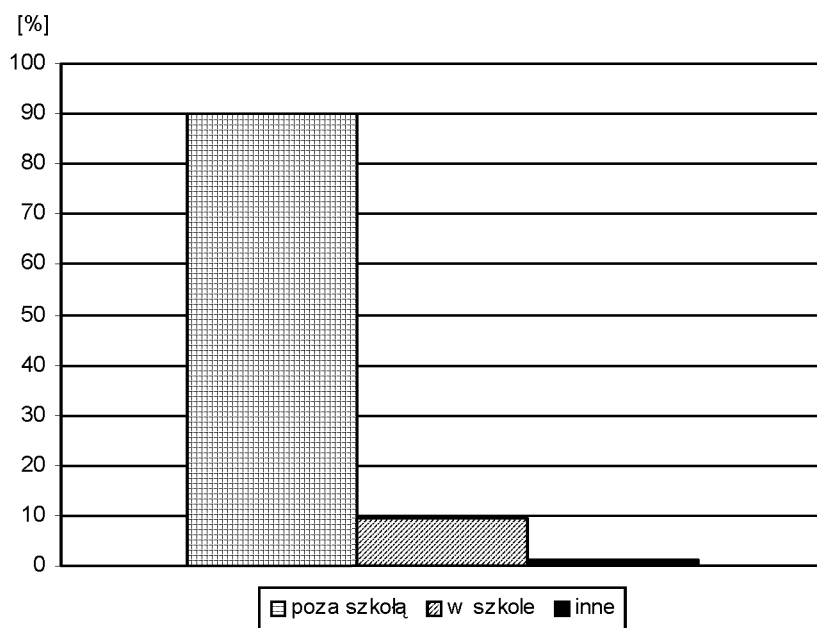
Strony WWW często zastępują uczniom wizytę w bibliotece, pozwalając na uzyskanie informacji umożliwiających przygotowanie się do lekcji. W ten sposób uczniowie kształtują swój styl uczenia się. Problem ten jest niezwykle ważny, tym bardziej że przewiduje się, iż młode pokolenie wpłynie na zmianę rzeczywistości.

Wykres 5. Informowanie uczniów szkoły licealnej na temat sposobów wykorzystania komputera w uczeniu się oraz o zagrożeniach

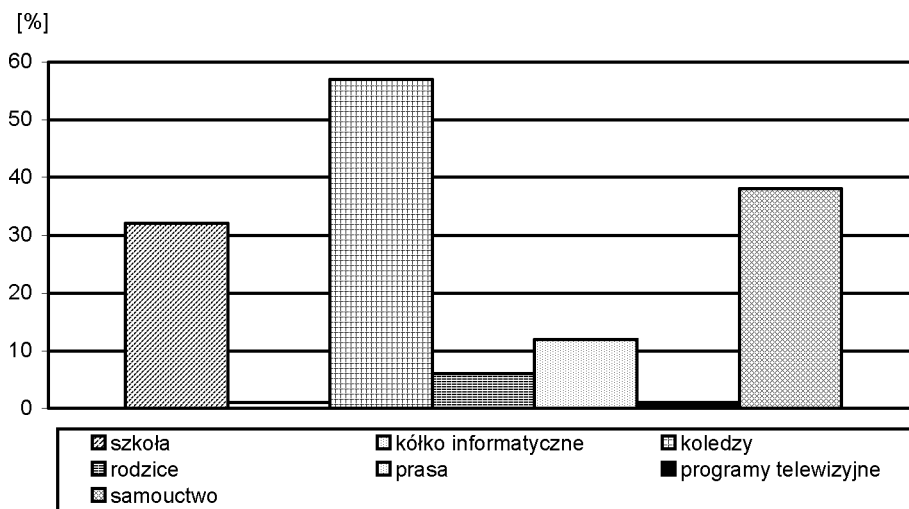
Coraz częściej nauczyciele informują uczniów o możliwości korzystania z elektronicznych źródeł informacji i polecają stosowanie komputerowych programów edukacyjnych. W opinii uczniów nauczyciele polecają stosowanie w domu materiałów multimedialnych umieszczonych na płytach CD, lecz na lekcjach bardzo rzadko sami to czynią. Wyniki badań wskazują na potrzebę zmian w tej dziedzinie. Wśród realizowanych treści kształcenia wiele czasu poświęca się również informacjom na temat zagrożeń pojawiających się wraz z rozwojem technologii informacyjnej.

Powszechny dostęp do informacji spowodował, że współczesna szkoła nie spełnia już swoich dawnych zadań, gdyż większość procesów uczenia się zachodzi poza szkołą, a wiedza nabywana w szkole dość rzadko przenosi się na rzeczywiste sytuacje zachodzące w życiu. Taki sposób kształcenia budzi uzasadniony sprzeciw uczniów, występuje brak zainteresowania, negatywne nastawienie i niechęć do nauki szkolnej. Sytuację tę można zaobserwować na podstawie badań przeprowadzonych w liceum ogólnokształcącym i dotyczących lekcji informatyki.

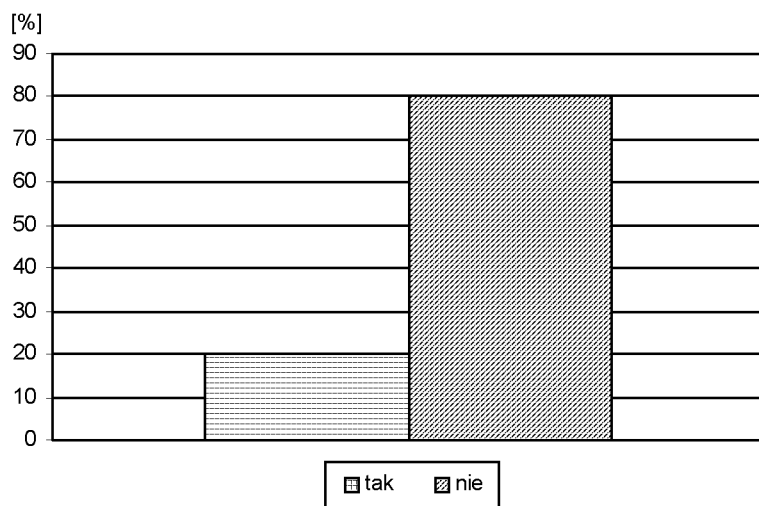
Wykres 6. Miejsce uzyskania przez uczniów liceum umiejętności korzystania z komputera i wiedzy z zakresu podstaw technologii informacyjnej

Zdecydowana większość uczniów uważa, że swoje przygotowanie do korzystania z technologii informacyjnej i multimediiów zawdzięcza sobie (samouctwo). Podobnego zdania są uczniowie gimnazjum, którzy wiedzę na temat korzystania z Internetu zdobywają w większości od rówieśników.

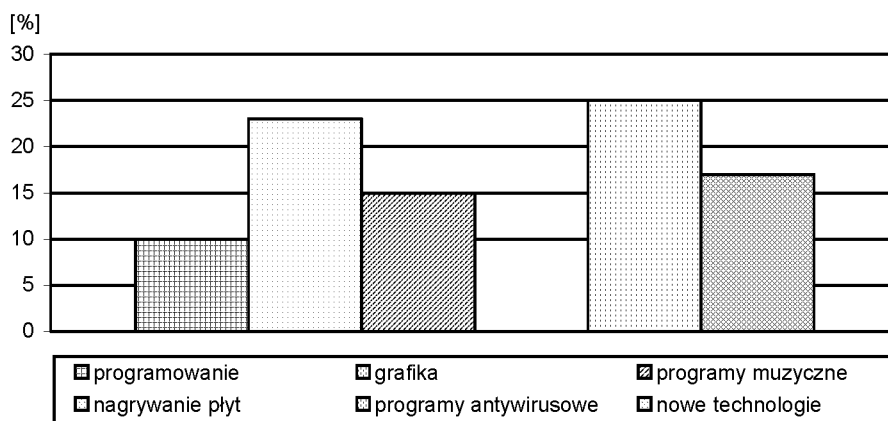
Wykres 7. Źródło czerpania wiedzy na temat Internetu przez uczniów gimnazjum

W opinii zdecydowanej większości licealistów lekcje technologii informacyjnej nie spełniają ich oczekiwań. Ta ostra krytyka ma swoje źródło w treściach kształcenia realizowanych na zajęciach szkolnych. Badani wyrazili niezadowolenie z powodu braku korelacji między treściami kształcenia informatycznego na poszczególnych szczeblach kształcenia (szkoła podstawowa – gimnazjum – liceum), zarzucając nauczycielom wybiórcze realizowanie treści kształcenia, częste powtarzanie tych samych treści na poszczególnych poziomach kształcenia. Można przypuszczać, że nauczy-

Wykres 8. Spełnianie oczekiwań uczniów w zakresie edukacji informatycznej

ciela uczyć tego, czego nauczono ich na studiach, rzadko nadążają za tempem rozwoju technologii informacyjnej. Być może wynika to z faktu, iż przedmiot informatyka stanowi ich drugą specjalność. Dostrzegając rozwój technologii informacyjnej i multimedialnych, uczniowie oczekują możliwości uzyskania wiedzy na temat najnowszych rozwiązań i zastosowań.

Wykres 9. Oczekiwania wobec treści kształcenia technologii informacyjnej uczniów liceum

Z badań wynika, że uczniowie mają coraz lepiej rozwiniętą świadomość zmian zachodzących we współczesnym świecie. Każdy z nich, aby mógł dostosować się do nowych wymagań, powinien w sposób odpowiedzialny tworzyć swoją własną wiedzę. Osiągnięcie tego stanu możliwe jest tylko dzięki dużej motywacji wewnętrznej, a na tym polu współczesna szkoła ma bardzo wiele do zrobienia.

Konkluzje

Kształtowanie motywacji wewnętrznej, pobudzanie ciekawości uczniów wymaga uwzględnienia przez nauczyciela czynników wpływających na uczenie się. Nie ulega wątpliwości, że bardzo duży wpływ na kształtowanie zainteresowań, nastawień, aspiracji ma technologia informacyjna i multimedia dające człowiekowi możliwość natychmiastowego zaspokajania występujących potrzeb w zakresie dostępu do informacji i komunikacji, wpływając na zmianę stylu uczenia się. Stąd wyraźne oczekiwania wobec zmian metod kształcenia, zmiany w organizacji kształcenia i roli nauczycieli.

Łatwy dostęp do informacji nie oznacza jednak dojrzałości informacyjnej związanej m.in. z umiejętnością wyszukiwania i wartościowania informacji, oraz unikaniem zagrożeń spowodowanych nowymi patologiami społecznymi. Dlatego pedagodzy zwracają uwagę na potrzebę wykształcenia kultury informatycznej wychowanków przez stopniowe wprowadzanie zmian w organizacji procesu kształcenia i w metodach pracy dydaktycznej nauczycieli. Realizacja tego zadania powinna przekładać się na szkolną codzienność, aby uczniowie nabrali właściwych nawyków korzystania z udogodnień technologicznych pod czujnym okiem nauczycieli. Nie można zapominać, że przyszłość zależy od przygotowania młodego pokolenia do funkcjonowania w nowej informacyjnej rzeczywistości (Kapica, 2005, s. 141–146).

Konkludując, należy podkreślić, że istnieje ciągła potrzeba doskonalenia metod kształcenia, aby wprowadzanie technologii informacyjnej do nauczania nie było li tylko wspieraniem realizacji podających metod kształcenia.

Aby korzystać z szerokiej możliwości technologii i sieci komputerowych, trzeba je dokładnie poznać. Niestety, jednak wielu nauczycieli i pedagogów nie wierzy, że technologia znacząco wpłynie na zmianę oświaty, dopatrując się trudności w adaptacji technologii do istniejących metod nauczania. Brak wiary oraz obawa przed zmianą powoduje, że większość nauczycieli ignoruje nowoczesną technologię lub co najwyżej korzysta z niej w bardzo ograniczonym zakresie. Z badań wynika, że wielu nauczycieli nie zmieniło dotychczasowych metod pracy. Dlatego kierowanie przez nich procesem dydaktycznym nie przebiega w oczekiwany sposób (Klus-Stańska, 2002, s. 168).

Bibliografia

- Cizkowiec B., 2003: *Uwarunkowania motywacji do uczenia się informatyki*. W: *Komputer w edukacji. 13 Ogólnopolskie Sympozjum Naukowe. Kraków 26–27 września 2003*. Red. J. Morbitzer. Kraków.
- Dembo M.H., 1997: *Stosowana psychologia wychowawcza*. Przetł. E. Czerniawska, A. Matczak, Z. Toeplitz. Warszawa.
- Dryden G., Vos J., 2003: *Revolucja w uczeniu*. Przekł. B. Jóźwiak. Poznań.
- Juszczyk S., Janczyk J., Morańska D., Musioł M., 2003: *Dydaktyka informatyki i technologii informacyjnej*. Toruń.
- Kapica G., 2005: *Środowisko informacyjne współczesnego dziecka*. W: *Dziecko w świecie wiedzy, informacji i komunikacji*. Red. S. Juszczyk, I. Polewczyk. Toruń.
- Klus-Stańska D., 2002: *Konstruowanie wiedzy w szkole*. Olsztyn.
- Pachociński R., 2002: *Technologia a oświata*. Warszawa.

- Phillips D.C., Soltis J.F., 2003: *Podstawy wiedzy o nauczaniu*. Przel. E. Jusiewicz-Kalter. Gdańsk.
- Reykowski J., 1992: *Emocje, motywacje, osobowość*. W: *Psychologia ogólna*. Red. T. Tomaszewski. Warszawa.
- Siemieniecki B., 2002: *Komputer w edukacji. Podstawowe problemy technologii informacyjnej*. Toruń.
- Włodarski Z., Matczak A., 1987: *Wprowadzenie do psychologii*. Warszawa.